

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Россіхіної Марини Володимирівни
на тему «Італійська оперна традиція в українському вокальному
виконавстві та педагогіці останньої третини XVIII – початку XX
століття», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 025 Музичне мистецтво**

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку українського музикознавства характеризується зростанням уваги до проблеми розгляду національного музичного мистецтва в контексті європейської культури. У зв'язку з цим особливої *актуальності* набуває розгляд глибинних процесів формування та розвитку української професійної вокальної школи, пов'язаних з потужним впливом італійської оперної традиції, яка відбувалась з останньої третини XVIII. Саме тоді в українському музичному середовищі відбувалось інтенсивне засвоєння здобутків італійської оперної школи, що дало поштовх до розвитку оперного виконавства та музичної освіти. Італійська школа оперного співу стала потужним методологічним фундаментом, що забезпечив вихід українських виконавців на провідні оперні сцени світу.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених постатям українського оперного мистецтва, досі бракує системних досліджень, у яких вплив італійської традиції на українську вокальну практику розглядався б як цілісний процес культурної рецепції. *Актуальність дослідження* зумовлена необхідністю аналізу всіх ланок цієї рецепції: від початкових етапів стажування українських співаків у провідних маестро Італії (зокрема в Мілані та Неаполі) до створення авторських систем методики навчання вокалу в консерваторіях Києва, Одеси, Харкова та Львова. Концептуально важливим у цьому напрямі є вивчення виконавського та педагогічного досвіду С. Крушельницької, О. Мишуги, В. Астаф'євої, О. Каміонського, К. Брун, а також уточнення маловідомих фактів їхніх творчих біографій через залучення масиву італійської періодики та архівних матеріалів.

Зв'язок з науковими планами, програмами, темами. Дисертацію виконано відповідно до наукової теми Факультету музичного мистецтва і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті» (2016–2026) (державний реєстраційний номер 0116U003993). Тему дисертації затверджено вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 9 від 31 жовтня 2019 року); уточнену тему дисертації затверджено вченою радою Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (протокол № 3 від 26 березня 2026 року).

Мета дослідження полягає у виявленні шляхів, способів та характеру впливу італійської оперної традиції на українське вокальне виконавство та педагогіку останньої третини XVIII – початку XX століття.

Завдання дослідження:

- висвітлити основні етапи історичного розвитку італійської опери періоду XVII – початку XX століття й окреслити теоретичні засади і принципи манери співу *bel canto*;
- простежити інституційні та персональні шляхи навчання українських співаків в Італії шляхом реконструкції їхніх творчих біографій (на основі італійської періодики та архівних даних XIX – початку XX століття);
- з'ясувати роль італійських педагогів співу в розвитку українського професійного вокального виконавства й педагогіки досліджуваного періоду;
- виявити рецепцію італійської оперної традиції у виконавській діяльності провідних українських митців на європейських та українській сценах XIX – початку XX ст.;
- розкрити специфіку авторських педагогічних систем О. Мишуги, С. Крушельницької, К. Брун та В. Астаф'євої як результату інституціоналізації італійського досвіду в українській вокально-академічній освіті.

Об'єкт дослідження дослідження є українське вокальне виконавство та педагогіка останньої третини XVIII – початку XX століття.

Предмет дослідження – рецепція італійської оперної традиції в українському вокальному виконавстві та педагогіці протягом означеного періоду.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають наукові праці з проблем:

історії західноєвропейської музики (М.Е. Бондс, Р. Тарускін, В. Жаркова, М. Черкашина, Ю. Сабадаш, Р. Челетті, Д. Даолмі, К. Джервазоні, Ф. Реглі, Л. Мельці);

теорії та історії вокального мистецтва (В. Антонюк, Б. Гнидь, С. Бень, О. Стахевич, С. Левік, І. Іванова, М. Золотарьова, О. Шуляр);

історії української культури та україно-італійських мистецьких зв'язків (М. Варварцев, І. Драч, М. Головащенко, Л. Кияновська, А. Пружанський, І. Лисенко, Н. Остроухова, В. Щепакін, К. Бацак, Т. Никоненко, Л. Івченко, Л. Корній);

теорії вокальної педагогіки та фізіології співу (Л. Джіральдоні, М. Гарсія-син, Л. Тоцька, Ю. Данільчшин, М. Микиша, Ф. Ламперті, Дж. Лаурі-Вольпі, А. Бойко, Н. Ващенко).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплексний науковий підхід, що базується на поєднанні цілої низки методів. Використання *історико-хронологічного методу* допомогло етапи еволюції вокальної освіти в Україні в широкому часовому діапазоні, а також, розвитку україно-італійських мистецьких зв'язків протягом цього

періоду. *Біографічний метод* було використано для детальної реконструкції творчих шляхів співаків та педагогів, що дало змогу висвітлити їхню діяльність як цілісний процес професійного становлення. За допомогою *компаративного аналізу* було здійснено порівняння автентичних італійських вокальних принципів із результатами їхньої адаптації на українському ґрунті з метою виявлено специфіку української національної версії вокального стилю *bel canto*. Особливе значення в роботі мало проведення *джерелознавчого аналізу* на основі опрацювання значного масиву архівних матеріалів, епістолярію та італійської періодичної преси ХІХ – початку ХХ століття. Результати цього аналізу дали змогу ввести до наукового обігу нові факти й уточнені дані життя і діяльності італійських та українських музикантів.

Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що у дисертації:

уперше:

– систематизовано та комплексно досліджено процес трансляції італійської оперної традиції як цілісної виконавсько-педагогічної системи в український культурний простір останньої третини ХVІІІ – початку ХХ століття;

– реконструйовано історичні відомості про виступи на європейських сценах українських оперних співаків І. Бутенка, О. Герасименка, В. Астаф'євої, О. Ольгіної, С. Крушельницької, О. Мишуги, М. Лубковської, О. Каміонського, К. Брун;

– введено у науковий обіг значний масив матеріалів італійської періодичної преси ХІХ століття (зокрема, *Rivista teatrale melodrammatica*, *Il Mondo Artistico* та ін.), що містить інформацію про українсько-італійські взаємини в царині оперного виконавства та педагогіки;

– обґрунтовано роль антрепренерської діяльності М. Лубковської в імплементації італійської оперної традиції в українське виконавство;

– виявлено специфіку української національної версії вокального стилю *bel canto*.

уточнено:

– відомості про навчання та сценічну діяльність українських вокалістів (К. Брун, В. Астаф'євої, М. Лубковської) в Італії та їхніх педагогів (Ч. Россі, І. Галетті, В. Ванцо, П. Ронці);

– методичні засади викладання італійських педагогів вокалу (Е. Гандольфі, Ф. Бугамеллі, Д. Дельфіно-Менотті), які працювали в українських освітніх закладах, та ступінь їхнього впливу на формування місцевих вокальних осередків.

набули подальшого розвитку:

– вивчення авторських методик вокального виконавства О. Мишуги, С. Крушельницької та К. Брун у контексті інституціоналізації української професійної вокальної освіти;

– дискурс україно-італійських культурних зв'язків у царині оперно-вокального виконавства та вокальної педагогіки.

Практичне значення дослідження полягає у можливості впровадження реконструйованих методик італійської вокальної школи в навчальний процес вищих мистецьких навчальних закладів. Матеріали дисертації можуть бути використані у розробці лекційних курсів з історії вокального мистецтва, методики викладання співу, а також у спеціальних курсах, присвячених історії української музичної культури. Науково-методичні висновки роботи щодо резонансного співу та особливостей дихання (*appoggio*) можуть бути корисними для практичної підготовки вокалістів, оскільки сприяють збереженню голосового апарату та підвищенню виконавської майстерності. Крім того, зібрані фактичні дані можуть стати базою для створення науково-популярних видань, енциклопедичних довідників та музейних експозицій, присвячених видатним діячам української оперної сцени.

Апробація результатів дослідження відбувалася у формі обговорень ключових методологічних положень та висновків на засіданнях кафедри музикознавства та музичної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Аналітичні спостереження, викладені в роботі, висвітлювалися під час виступів на сімох міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: VIII Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми мистецької освіти» (м. Київ, 29 травня 2020 р., Київський столичний університет імені Бориса Грінченка); Дистанційний міжнародний науковий форум «Україна і світ: вектори музичної комунікації» (м. Львів, 22-24 січня 2021 р., ЛНМА імені М.В. Лисенка); Міжнародна наукова інтернет-конференція «Художня освіта в культурних процесах сучасності» (м. Кишинів, 23 квітня 2021 р., Академія музики, театру і образотворчих мистецтв Республіки Молдова); IX Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференція «Актуальні проблеми мистецької освіти і художньої культури» (м. Київ, 20 травня 2021 р., Київський столичний університет імені Бориса Грінченка); VII Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих» до 180-річчя з дня народження Миколи Лисенка (м. Львів, 1-2 березня 2022 р., ЛНМА імені М.В. Лисенка); IX Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (м. Київ, 11 травня 2023 р., Київський столичний університет імені Бориса Грінченка); XI Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція студентів, аспірантів «Актуальні проблеми мистецької освіти і художньої культури» (м. Київ, 25 травня 2023 р., Київський столичний університет імені Бориса Грінченка).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи висвітлено у 4 одноосібних публікаціях, а саме: 3 статті опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 публікація, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

1. Россіхіна М. Вплив італійської вокальної школи на професійне становлення українських співаків (кінець XVIII – початок XIX століття). *Мистецтвознавчі записки*. 2021. Вип. 39. С. 219–225. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.39.2021.238727>
2. Россіхіна М. Творча біографія українського співака Олександра Герасименка (джерелознавчий аспект). *Art-Платформа*. 2023. Т. 8. Вип. 2. С. 95–118. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.2.8.2023.95-118>
3. Россіхіна М. Роль італійських педагогів співу в розвитку професійної вокальної школи Наддніпрянщини другої половини XIX – початку XX століття. *Українська музика*. 2025. Вип. 4 (55). С. 72–79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2025-4-55-8>

Публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації

1. Россіхіна М. Творча біографія української співачки Віри Леонідівни Астаф'євої (джерелознавчий аспект). *Дистанційний міжнародний науковий форум «Україна і світ: вектори музичної комунікації»*: протоколи засідань. (22-24 січня 2021 року). Львів, 2021. С. 124–126.

Особистий внесок здобувача. Репрезентовані в дисертації наукові результати отримано автором самостійно. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено власні ідеї і розробки автора, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані здобувачкою особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (334 позицій, з-поміж яких 211 – іноземними мовами), додатків (на 12 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 202 сторінок, із них основного тексту 156 сторінок.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Дотримання здобувачем академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дисертації. На підставі вивчення тексту дисертації і наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на плагіат та їх експертної оцінки встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату. Усі використані здобувачкою у тексті дисертації свої наукові праці без посилання на ці праці були попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані в анотації дисертації.

Відповідність змісту дисертації галузі знань та спеціальності. Зміст дисертації відповідає галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво.

Рішення.

1. Дисертація Россіхіної Марини Володимирівни «Італійська оперна традиція в українському вокальному виконавстві та педагогіці останньої третини XVIII – початку XX століття», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обгрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023.

2. Дисертація Россіхіної Марини Володимирівни та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням вимог академічної доброчесності.

3. Россіхіна Марина Володимирівна на високому рівні оволоділа методологією наукової діяльності, набула теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей. Здобувачка вільно володіє матеріалом.

4. Рекомендувати дисертацію Россіхіної Марини Володимирівни на тему «Італійська оперна традиція в українському вокальному виконавстві та педагогіці останньої третини XVIII – початку XX століття» до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження М. В. Россіхіній ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 025 Музичне мистецтво.

Головуюча –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства
та музичної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Ольга ОЛЕКСЮК

